

**КОН КНИГАТА РЕЧНИК НА ПСЕВДОНИМИТЕ
ВО МАКЕДОНСКАТА КНИЖЕВНОСТ ОД XIX ВЕК
ОД СЛАВЧО КОВИЛОСКИ**

(Ковиловски, Славчо. *Речник на псевдонимите во македонската книжевност од XIX век*, Современост, Скопје, 2023)

**TOWARDS THE BOOK DICTIONARY
OF THE PSEUDONYMS IN 19TH CENTURY
MACEDONIAN LITERATURE BY SLAVČO KOVILOSKI**

(Kovilovski, Slavčo. *Dictionary of the Pseudonyms in 19th Century Macedonian Literature*, Sovremenost, Skopje, 2023)

Димитар Пандев
Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје
d.pandev@flf.ukim.edu.mk

Dimitar Pandev
Ss. Cyril and Methodius University, Skopje
d.pandev@flf.ukim.edu.mk

Читањето речници, како и други воазбучени книги, освен во исклучителни ситуации, никогаш не е линеарно, како што се говорот и текстот, туку во најмала рака е или парадигматско, или, пак, со прескокнување одделни детали, е индуктивно, во онаа смисла во која во структурата на речникот може читателски да се навлезе од кој било негов дел, интуитивно или, пак, според интересот во дадено време. Ова се прашања со кои обично се посреќаваат граматичарите, кои во своите опсервации тргнуваат од позиции на лингвистиката и поетиката, но и од позиции на историографијата, ако станува збор за фаза од историскиот развој на јазикот.

Речникот на Ковилоски ни ја открива истата опсервација, дури и во подлабока мера отколку кај толковните речници, во кои поетичкото се содржи во ексцерпираниот, т. е. во илустративниот материјал, во онаа смисла во која тие претставуваат тесауруси или, како вели нашиот Мисирков, сокрошча, во кои е вклопено јазичното богатство на народот. Едно е да си богат

на зборови, и тоа е одлика на реторичарите, кои располагаат со бесконечно множество фигури и средства, но уште е поголемо богатство да си богат со луѓе, а денес сосема ни станува јасно, не само од современото окружие, туку и од минатото, во онаа смисла на една народна песна што му се припишува на Григор Прличев и се поврзува со неговиот исказ „поприште немав“ (Прличев, „Автобиографија“): „каде се нашите писатели, каде се нашите списанија“, имено каде се писателите и публицистите, интерпретаторите и етнографите, филолозите и филозофите, научниците и намерниците, независно од нивната улога во нашето минатото, на домаќини или гости, на заседнатици или прокуденици. Тоа богатство на луѓе од различен ков на кои предна мисла им била Македонија, но и македонскиот јазик и литература, и сè што носи признакот македонски е засведочено во оваа книга со малку провокативен наслов „Речник на псевдонимите во македонската книжевност“ од XIX век, со уште попровокативен поднаслов „дешифрирање на скриените имиња на македонските културно-просветни дејци“.

И сега слободно можеме да се согласиме со Ковилоски за бројот на богатството од луѓе што ги имаме на располагање како поддршка на оној нукулец што некои недобронамерници на македонскиот народ критички го именуваа „македонизам“ (во сета онаа нападна литература врз македонистите, почнувајќи од подолгата статија „Македонскиот Вџпрос“ од Петко Р. Славејков, објавен во весникот „Македонија“, 18.1. 1871 г. (Конески 2020: 426), што би требало да е синоним за сепаратизам од нешто туѓо и наметнато, а нашите предци, бранејќи го нукулецоот што самите го беа поставиле на своја почва од кај што се поведоа по народнојазичната стихија (Корубин 1965: 17–22). А, имињата што се откриени во оваа книга се вистинските имиња на македонистите. Шапкарев, секако ќе го најдеме на последните страници од Речников, а едно од скриените имиња му е К.А. Веселин, „Един македонец“, со што ја нагласувал во своето скрито име својата определба.

Бездруго, да се сокрие името значело и да се остане жив барем уште некое време или да се емигрира... Македонистите, всушност, можеме да ги поставиме меѓу младограматичарите, кои недобро прифатени во својата средина, како сепаратисти, зашто биле и германисти и слависти, и руските формалисти. Подобра е приказната за руските формалисти, кои сè заедно работеле на поетскиот во нивното друштво ОПОЈАЗ, но проблемот се јавувал кога статијата требало да се потпише, зашто потписникот ќе бил или веднаш интерниран или стрелан. Некогаш некои се жртвувале во името на нивната идна слава.

Ковилоски строго се држи до своите области, имено до XIX век, до македонската книжевност, пред сè, како историограф и историчар на литературата, но отвора и едно клучно лингвистичко прашање, а тоа е псевдонимизацијата, како едно од прашањата на јазичната номинација, еден од основните проблеми на лингвистиката и поетиката, поврзано со теоријата на референцата, но и теоријата на метафората, во чиј пресек се јавува мотивираноста на јазичниот знак.

На псевдонимизацијата можеме да ѝ пристапиме од различни аспекти, меѓу другото и од позиции на новиот биографизам, кој инсистира на само

една нишка од биографијата на авторот, пренебрегнувајќи сè друго, а најчесто шарлатанството, независно дали по рода или природа, или по калем или самобитност, поради лошо друштво или лично изопштеништво, зборови што во различни форми често ги користеше Гане Тодоровски, кој си го официјализира токму името „Гане“.

Ковилоски ни дава мошне илустративен пример за врската меѓу псевдонимизацијата и новиот биографизам, преку првото болдирано, всушност, и единственото болдирано, име во првиот дел од книгата, кое му послужило да го објасни „начинот на употреба на изданието“, а тоа е токму оној принцип што обично се наведува во делата што се составувани по принципи на семиотиката, и го сугерираат начинот на читање на книгата, речникот, публикацијата, за која Ковилоски мошне сугестивно го користи неутралниот збор „издание“, независно дали како еуфемизам или, пак, во согласност со семиотиката, како чадор-знак, под кој сите значења на зборот се собрани, како што во оваа книга собрани се сите скриени имиња од македонскиот XIX век.

Пример: Баласчев, Георги, (с. 69)

Отвораме сега на страница 69 и во речничката статија за Баласчев, меѓу другото читаме (1869, Охрид – 1936, Софија), публицист-медијевист, публицист, археолог.

Баласчев инаку е автор на една од првите монографии за „Климент Охридски“ (1892), еден од членовите на Младата македонска книжевна дружина што го покренува списанието „Лоза“ и еден од оние учени луѓе што во името на своите македонистички погледи никогаш не прифатиле Катедра на бугарски универзитет. Ова го истакнува во своите мемоари Петар Карчев, биографот на Баласчев, во онаа смисла во која Баласчев му бил биограф на Григор Прличев.

А, самиот Баласчев, по рода, бездруго бил опасен и за Егзархијата, зашто е внук на последниот охридски патрик Арсениј, а неговите идеи за македонската книжевнојазична матица е идентична со соодветната на Рацин.

„Речникот на псевдонимите во македонската книжевност од XIX век“ содржи богатство податоци за македонската публицистика. Овој податок е особено значаен, ако се има предвид дека на оваа тема мошне малку внимание ѝ е посветено во историјата на македонската книжевност, уште помалку во поетиката, при сè што треба се има предвид дека најзначајните македонски писатели, пред сè, биле публицисти, како Григор Прличев, Рајко Жинзифов, не го забораваме ни претходникот на македонската преродба, Димитрија Миладинов. И никако сета онаа македонска публицистика околу Илинденското востание, кое ќе биде на насловните страници на сите светски весници во тоа време.

Во таа смисла, особено е заслужен и издавачот на ова издание, „Современост“, зашто со оваа книга ја отвора историската перспектива на македонската публицистика.

И сега не ни останува ништо друго освен по библиотеките, па и преку интернет, да ги побараме имињата скриени во оваа книга, зашто многу нешта што сега ни ги оспоруваат ќе ги најдеме во нивното вистинско светло.

И, секако, мал заграб кон македонските публицисти од првата половина на XX век, до „Современост“.

И да се најдеме на скалилата на македонските константи, од времето на Климент и Наум Охридски до времето на Раде Силјан (Радован Павловски) и Јордан Плевнеш (Јордан Цветановски) А можеби истото го направил своевременно и Наум Охридски (Црноризец Храбар), како да го велича својот собрат, ако делат иста определба. При сè што и ова име ќе да трипати затскриено на св. Наум Охридски, зашто ова му име му е според пророкот Наум, како што на Климент Охридски му е според свети Климент Римски. Пророкот Наум ја прорече пропаста на Нинавеја, а свети Методиј Солунски – пропаста на Моравската земја. А што направи свети Наум. Постојано го беше прераскажувал пророштвото Методијево, како што лозарите – пропастите на сите империи (*Лоза*, бр. 1, 1892).

Псевдонимите се јавуваат на онаа разделнина што ги поврзува анонимната и авторската литература, а особено биле карактеристични за женското писмо (сп. Ковиловски 2018).

А токму тие теми по однос на македонската книжевност од XIX век суверено ги владее Славчо Ковилоски. Очекуваме уште некоја тема да ја открие од непрегледно непрегледаната богата книжнина од македонскиот XIX век.

Библиографија

- Ковиловски, С. (2018). *Македонско женско творештво во XIX век*. Скопје: Институт за македонска литература. [Kovilovski, S. (2018). *Makedonskoto žensko tvoreštvo vo XIX vek*. Skopje: Institut za makedonska literatura.]
- Конески, Б. (2020). *Македонскиот XIX век. Целокупни дела, критичко издание, том 6*. (Анастасија Ѓурчинова, Лидија Капушевска-Дракулевска, Бобан Карапејовски, составувачи; Георги Сталев, белешки и коментари). Скопје: МАНУ. [Koneski, B. (2020). *Makedonskiot XIX vek. Celokupni dela, kritičko izdanie, Volume 6*. (Anastasija Ğurčinova, Lidija Kapuševska-Drakulevska, Boban Karapejovski, sostavuvači; Georgi Stalev, beleški i komentari. Skopje: MANU.)
- Корубин, Б. (1965). За стихијата и свеста во развитокот на македонскиот јазик. *Македонски јазик*, XVI (1965), 17–22. [Korubin, B. (1965). Za stihijata i svesta vo razvitokot na makedonskiot jazik. *Makedonski jazik*, XVI (1965), 17–22.)